

Celek a část

Vztah mezi tzv. „částí“ a tzv. „celkem“ je mnohem komplikovanější, než si mohli starší filosofové vůbec uvědomit (a je také mnohem složitější, než si uvědomuje většina myslitelů dodnes, zejména než většina vědců). Tak např. Patočková formulace (ze začátku „Platóna a Evropy“), že „situace každého člověka je součástí celkové situace“ musela být ihned opravena, aby nevedla k nedorozumění: „součástí celkové situace, v které je nejenom on sám, nýbrž i druzí z nás“. Obvykle se ze strany „holismů“ a podobných upozorňuje na to, že celek je víc než součet jeho částí (součástí). Je však zcela na místě upozornit také na to, že celek je velmi často také něčím méně než ‚souhrn‘ jeho „částí“; to se právě ukazuje také na zmíněné Patočkově opravě a úpravě první části jeho formulace. Právě na problému situace a situačnosti lze pěkně ukázat, jak ona tradiční dvojice pojmů „část a celek“ vlastně nesedí, jak je málo výstižná, jak nám podsouvá špatné, redukující vidění a chápání. Mluvíme-li totiž o situaci nějakého člověka (ale platí to ovšem o každém subjektu, tedy i mimolidském, dokonce „předživém“), náleží do této situace vše kolem, tedy nejenom ostatní lidé (ostatní subjekty) v nejbližším okolí, ale také ty vzdálenější, a nejenom subjekty-pravé události, ale i nepravé události, tj. nejrůznější procesy a rychleji i pomaleji se proměňující jejich sestavy a jejich nahromadění. Jinak řečeno, na „situovanosti“ každého člověka (každého subjektu) se v té či oné míře podílí vlastně celý svět, veškerenstvo. A protože to platí i o všech ostatních subjektech, není ani možné, ani myslitelné, aby situace jednoho subjektu mohla být částí nebo součástí situace širší, a tím méně té nejširší, totiž „celkové“, tj. situace onoho veškerenstva. To, jak se situace veškerenstva (nebo třeba jen nějaká užší „celková“ situace) podílí na situovanosti či situaci určitého subjektu, se nehromadí spolu se situovanostmi a situacemi jiných (ostatních) subjektů tak, jako se hromadí nebo spojují, sjednocují části celku (v tradičním chápání), nýbrž naprosto jinak: „sjednocenost“ (pochopitelně zdánlivá, jen jevová) „celkové situace“ znamená vždy také do jisté míry redukci některých stránek či momentů situací jednotlivých subjektů, jež jsou nějak do oné „celkové situace“ postaveny, v ní „situovány“ (jinak by ona „celková“ situace“ musela narůstat do gigantických rozměrů a také vnitřních složitostí).

(Písek, 060311-2.)